

Úvod do pastorační praxe

ETF / Jabok 2011

Praxe v rámci VOŠ Jabok / oboru PSP ETF

Studenti Jaboku / oboru PSP ETF vykonávají praxe ve dvou oblastech, pro něž budou podle Zákona o pedagogických pracovnících, resp. Zákona o sociálních službách kvalifikováni (tzv. regulované povolání):

PEDAGOGIKA

SOCIÁLNÍ PRÁCE

Vzhledem ke křesťanskému zaměření obou škol a jejich teologickým předmětům je nutné, aby se studenti seznámili také s další oblastí, pro kterou nebudou kvalifikováni podle zákona, ale mohou se do ní zapojit v rámci pravidel daných institucí:

PASTORACE

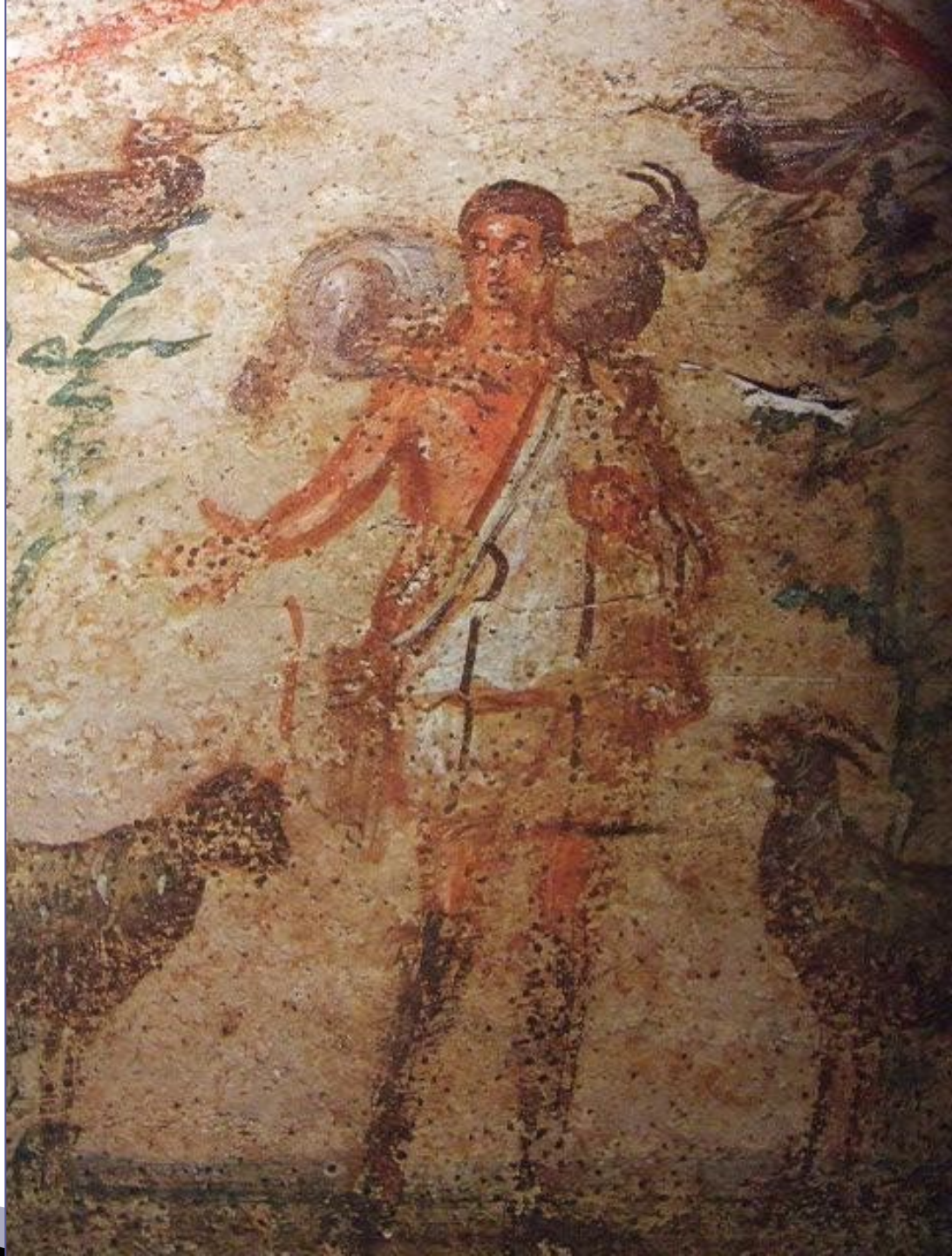
Proč?

VOŠ Jabok je církevní škola, je tedy vhodné, aby studenti poznali i realitu křesťanských církví.

Obor Pastorační a sociální práce UK ETF je výslovně zaměřen i na pastorační práci, je tedy nutné, aby se s ní studenti prakticky seznámili.

Klienti v sociální a pedagogické práci mají spirituální potřeby, sociální a pedagogický pracovník by jim měl rozumět a umět na ně reagovat.

**Dobrý
pastýř,
Priscilliny
katakomby –
Řím, 3. stol.**

Dobrý pastýř v Bibli

- ▶ Mk 6,34: Když Ježíš vystoupil, uviděl velký zástup a bylo mu jich líto, protože byli jako ovce bez pastýře. I začal je učit mnohým věcem.
- ▶ J 10,11: **Já jsem dobrý pastýř.** Dobrý pastýř položí svůj život za ovce.
- ▶ J 10,14: Já jsem dobrý pastýř; znám své ovce a ony znají mne,
- ▶ J 21,16: Zeptal se ho podruhé: „Šimone, synu Janův, miluješ mne?“ Odpověděl: „Ano, Pane, ty víš, že tě mám rád.“ Řekl mu: „**Bud' pastýřem mých ovcí!**“
- ▶ Sk 20,28: Dávejte pozor na sebe i na celé stádo, ve kterém si vás Duch svatý ustanovil za strážce, abyste byli pastýři Boží církve, kterou si Bůh získal krví vlastního Syna.
- ▶ Ef 4,11: A toto jsou jeho dary: jedny povolal za apoštoly, jiné za proroky, jiné za zvěstovatele evangelia, jiné za pastýře a učitele,
- ▶ 1P 5,2: **Starejte se jako pastýři o Boží stádce** u vás, ne z donucení, ale dobrovolně, jak to Bůh žádá, ne z nízké zištnosti, ale s horlivou ochotou,

O ZTRACENÉ OVCI (Lk 15,1-7)

- ▶ K Ježíšovi přicházelo mnoho celníků a hříšníků. Farizeové a zákoníci se proto zlobili a říkali: Stýká se s hříšníky! Dokonce s nimi jí.
- ▶ Tu jim Ježíš vyprávěl příběh. Řekl: Představte si, že jeden člověk měl sto ovcí. Když se jen jedna z ovcí zatoulá, nenechá těch devětadevadesát na pastvě a nehledá tu ztracenou tak dlouho, dokud ji nenajde? Když ji najde, raduje se z toho. Nese ji zpět na ramenou. Když přijde domů, řekne přátelům a sousedům: Radujte se se mnou! Moje ovce se ztratila – a já jsem ji zase našel!
- ▶ Ježíš řekl: Tak je to u Boha v nebi. Raduje se nad každým hříšníkem, který svůj život změní.
- ▶ **PASTORACE = CELOSTNÍ PÉČE O ČLOVĚKA**

Dobrý pastýř – Ravenna, mozaika v mauzoleu Gally Placidie, 5. stol.

O DOBRÉM PASTÝŘI

(Jan 10, 11–15.19–21)

- ▶ Ježíš řekl: Já jsem dobrý pastýř. Dobrý pastýř je hotov za své ovce i zemřít. Pastýř, který pracuje jen za mzdu, uteče, když vidí přicházet vlka. Tak může vlk ovci urvat a stádo rozehnat. Takový pastýř uteče, protože mu jde jen o jeho mzdu a ne o ovce.
- ▶ Já jsem dobrý pastýř. Zním své ovce a ony znají mne. Jsem hotov za své ovce i zemřít.
- ▶ **PASTORAČNÍ PRACOVNÍK = TEN, KDO JE DO SLUŽBY DRUHÝM OSOBNĚ NASAZEN**

Pastorace a praktická teologie

Kněz byl v církvi označován jako **pastýř** (lat. *pastor*), jeho činnost se nazývala **pastorace** a teologická disciplína, která se zabývala pastorcí, se nazývala **pastorální teologie**. Později církve pochopila, že odpovědnost za pastorcí nesou všichni křesťané, ne jen hierarchie.

Pastorace (z lat. „pastor“ = pastýř): dříve péče kněze o církevní obec. Dnes soubor činností, jejichž cílem je podpora kvality života člověka ve všech jeho dimenzích (biologické, psychologické, sociální a spirituální), avšak za předpokladu, že tato podpora má svá východiska či motivaci v evangeliu; že je zakotvena v křesťanském pojetí života.

Praktická (pastorální) teologie: disciplína, která si ve svém současném vývoji všímá především životních situací člověka, ty pak teologicky promýšlí (reflektuje, interpretuje) ve snaze člověku pomoci, formulovat motivaci k pomoci, nabídnout a poskytnout náměty k jednání, k rozhodování. Zároveň reflektuje veškeré aktivity církve jako instituce.

PRAKTICKÁ TEOLOGIE

PT navazuje na ostatní teologické disciplíny a je jejich aplikací do praxe: zkoumá činnost církve jako instituce, podrobuje ji kritické analýze a navrhuje, jak by měla probíhat lépe.

PT je teologická reflexe činnosti církve. Jejím cílem je změna církevní praxe, aby lépe odpovídala současné úrovni teologického poznání a potřebám člověka a společnosti.

PT je souborem dílčích oborů: pastorační teologie, liturgika, církevní právo, ekonomika církví, náboženská pedagogika, katechetika, misiologie a další.

Teorie konstitutivních prvků církve

Ježíšova slova na konci Matoušova evangelia směřují ke všem křesťanům. Z každého křesťana se tak stává subjekt, který může a má jednat podle vzoru Ježíše Krista, a tak aktivně vytvářet praxi církve. *Pastorální teologie* se tak mění v *praktickou teologii*, protože se už nezabývá jen prací kněze (pastýře), ale praxí církve. Proto musí být jasně stanoveno, co je pro praxi církve charakteristické, konstitutivní, o co má církev usilovat, aby vůbec byla církví. Jde o následující čtyři prvky:

- **Bohoslužebné jednání – liturgie** („dílo lidu“): vyjadřuje vztah Boha k člověku a člověka k Bohu. Patří do něj slavení mše, modlitba, slavení svátostí, atp.
- **Svědectví Bohu – martyria**: takové jednání křesťanů, kterým dosvědčují, že věří v Boha. Patří sem jak klasické misie, které se snaží předat křesťanskou víru nekřesťanům, tak i svědectví života, tedy dosvědčování své víry odpovídající životní praxí.
- **Společenství – koinónia**, které je vyjádřením víry, že život a učení Ježíše Krista má vést ke sjednocení lidí, aby každý člověk mohl sebe sama realizovat ve vztahu k druhým lidem. Patří sem kulturní a společenský život ve farnostech, snaha o sjednocení křesťanů různých vyznání i úsilí křesťanů o odstranění nespravedlností a válek, které rozdělují lidstvo.
- **Služba potřebným – diakonia**, která nemá být pouhým důkazem, že křesťané berou svou víru vážně a dovádějí ji do důsledků, ale jasnou a praktickou odpovědí na utrpení a nespravedlnost ve světě, která nesleduje jiné cíle, než zmírnit utrpení a napravit nespravedlnost.

Realizační funkce (konstitutivní prvky) církve

<p>MARTYRIA – svědectví (služba slova)</p>	<p>Svědectví o Ježíšovi (J 21,24) Ježíšův příkaz (Mt 28,16–18) Šíření v římské říši (Skutky) Předávání víry v církvi Misie od 15. století Nová evangelizace</p>	<p>Preevangelizace Evangelizace Katechizace Vyučování náboženství Kázání Přípravy na svátosti Duchovní doprovázení</p>
<p>LEITURGIA – slavení (bohoslužba)</p>	<p>Ježíšova večeře (všechna evang.) Slavení Večeře Páně Křest a další bohoslužby Liturgická pluralita Odlišný vývoj v různých církvích Obnova liturgie na 2.vat.koncilu</p>	<p>Večeře Páně – mše Křest Další svátosti (katol., prav.) Společná četba Písma Bohoslužebná architektura, výtvarné umění, hudba</p>
<p>DIAKONIA – služba (sociální práce, zdravotnictví, školství)</p>	<p>Ježíš: sociální citění, přikázání lásky (Mt 22,34–40) Církev: skutky tělesného milosrdenství, hlavní nositelka sociální práce, zdravotnictví a školství ve středověku</p>	<p>Sociální práce Zdravotnictví Školství a výchova Pastorační poradenství Pastorační péče</p>
<p>KOINONIA – společenství (budování obcí a správa církve)</p>	<p>Ježíš: volba apoštolů (Mt 4,18–22) Skutky: zakládání církevních obcí Různé modely organizace církve</p>	<p>Vedení a animace církevních obcí (farností, sborů) Pastorace sociálních skupin Ekonomika Organizace a management</p>

Základní cesty pastorače

Naslouchání a dialog: úcta ke každému člověku v každé životní situaci, přijetí člověka v jeho integritě, nabídka zájmu, blízkosti, vztahu – stejný postoj, s jakým přistupuje k člověku Bůh

Společenství: zapojení člověka do skupiny (s podobnými problémy, v podobném věku, podobně smýšlejících...) – vytvoření vztahových vazeb, sociálního zázemí, prostoru pro seberealizaci (církve)

Spiritualita: přednostní respekt k duchovní dimenzi člověka, podpora jejího rozvoje.

Víra: předkládat člověka a jeho problémy Bohu, modlit se za něj a spolu s ním, nabídnout mu křesťanské hodnoty, cestu víry, Boží slovo, Boží milost ve svátostech

Pastorační a spirituální péče v sociální oblasti

Terminologie je nejednotná, v zásadě však platí následující rozlišení:

- **Pastorační péče** vychází z evangelia a směřuje k rozvoji člověka ve všech jeho dimenzích. Mohou ji vykonávat pouze osoby, které k tomu mají pověření od některé z křesťanských církví.
- **Spirituální péče** směřuje k rozvoji duchovní dimenze člověka, a to bez vázanosti na konkrétní náboženství či konfesi. Mohou ji vykonávat osoby, které k tomu mají příslušnou kvalifikaci podle požadavků zaměstnavatele.

Obojí vykonávají buď profesionální pracovníci (zaměstnanci) nebo dobrovolníci:

- **Kaplan:** podle legislativy ČR církví pověřený duchovní v armádě nebo ve věznici (zaměstnanec), analogicky také ve zdravotnictví a v sociálních institucích; podle kanonického práva katolické církve kněz ustanovený pro zvláštní skupinu křesťanů (např. vězně, cestující na lodi, osob určité národnosti).
- **Duchovní:** kaplan nebo dobrovolník věnující se duchovní nebo spirituální péči ve veřejných institucích.
- **Pastorační pracovník:** běžně zaměstnanec nebo dobrovolník ve farnostech / sborech křesťanských církví; v oblasti sociální práce není jasně definován.

Pastorace

Pod pojem pastorace zahrnujeme pro naše účely následující typy aktivit:

1. Všechny činnosti vykonávané v rámci organizačních struktur křesťanských církví

2. Práce duchovního (profesionála nebo dobrovolníka) v zařízeních poskytujících sociální, zdravotnické, vzdělávací služby nebo v armádě a věznicí

3. Sociální práce v organizacích zřizovaných křesťanskými církvemi, která vychází z křesťanských hodnot a klade důraz na celostní pojetí člověka

1. Organizační struktury křesťanských církví

Nejvyšší úroveň: biskupská konference / povšechný sbor / církev; odpovědná osoba: předseda ČBK / synodní senior / patriarcha

Střední úroveň: diecéze / biskupství / seniorát; odpovědná osoba: biskup / senior

Základní úroveň: farnost / sbor / církevní obec; odpovědná osoba: farář

1. Činnosti vykonávané v rámci organizačných struktur křesťanských církví

Předávání víry (svědectví – martyria): evangelizace, katecheze, kázání, výuka náboženství apod.

Bohoslužby (liturgie – slavení): vysluhování večere Páně / slavení mše, udělování svátostí, společná modlitba apod.

Vytváření společenství (koinonia): vnitřní organizace církve, předpisy, normy, financování, neformální skupiny, vědomí přináležitosti apod.

Služba potřebným (diakonia): péče o staré, nemocné, sociálně vyloučené apod.

1. Na co se zaměřit při pastorační praxi v církvi

Organizace dané instituce: registrace církve a právní forma instituce, organizační systém, vnitřní dokumenty, financování, administrativa, kultura

Pracovníci: kvalifikace, institucionální, duchovní a hodnotové zakotvení, osobnostní kvality

Činnosti: realizuje daná instituce aktivity v rámci všech realizačních funkcí církve?

Celkové pojetí: soulad nabízených služeb s etickými a spirituálními hodnotami Bible a křesťanské tradice

1. Kde lze vykonat praxi

- ▶ ADCM Kunratice – pastorec mládeže
- ▶ DCM Litoměřice – Příchovice
- ▶ Komunitní centrum Matky Terezy Praha – Háje (farnost + pastorační aktivity, koinonia v rámci lokality)
- ▶ Salesiánské středisko mládeže Praha Kobylisy (Oratoř + Nízkoprahový klub)

2. Práce duchovního v zařízeních poskytujících sociální, zdravotnické a vzdělávací služby nebo v armádě a věznicích

Podmínky pro činnost duchovního v armádě a ve věznicích jsou stanoveny zákonem na základě tzv. zvláštních práv, která stát přiznává některým církvím a náb. společnostem (zákon 3/2002 o církvích).

Podmínky pro činnost duchovního v zařízeních poskytujících sociální, zdravotnické a vzdělávací služby stanovuje příslušná organizace.

Činnost duchovního v uvedených zařízeních může vykonávat

- Profesionál (s pracovní smlouvou) – kaplan
- Dobrovolník

2. Pastorační a spirituální péče

Duchovní služba v zařízeních poskytujících sociální, zdravotnické a vzdělávací služby nebo v armádě a věznici je zásadně poskytována všem zájemcům, bez ohledu na jejich náboženské vyznání. Měli však někdo z klientů zájem o setkání s duchovním určité konfese, je snaha mu vyhovět. Proto se v těchto prostředích někdy rozlišuje:

- **Spirituální péče**, která směřuje k rozvoji duchovní dimenze člověka, a to bez vázanosti na konkrétní náboženství či konfesi. Mohou ji vykonávat osoby, které k tomu mají příslušnou kvalifikaci podle požadavků zaměstnavatele.
- **Pastorační péče**, která vychází z evangelia a směřuje zejména k rozvoji křesťanské spirituality klienta; její součástí je poskytování křesťanských duchovních služeb, především svátostí. Mohou ji vykonávat osoby, které k tomu mají pověření od některé z křesťanských církví.

2. Na co se zaměřit při pastorační praxi v zařízeních poskytujících sociální, zdravotnické a vzdělávací služby nebo v armádě a věznici

Organizace: právní zakotvení (oprávnění k výkonu zvláštních práv podle zákona 3/2002), vnitřní dokumenty, financování, administrativa, kultura

Pracovníci pastorační a spirituální péče: požadovaná kvalifikace, doporučení církve, pracovní metody, duchovní a hodnotové zakotvení, osobnostní kvality

Klienti: jejich spirituální potřeby, spokojenost s nabízenými službami

Činnosti: zaměření na spirituální potřeby klientů, specifické aktivity – bohoslužby, svátosti, výklad Bible apod.

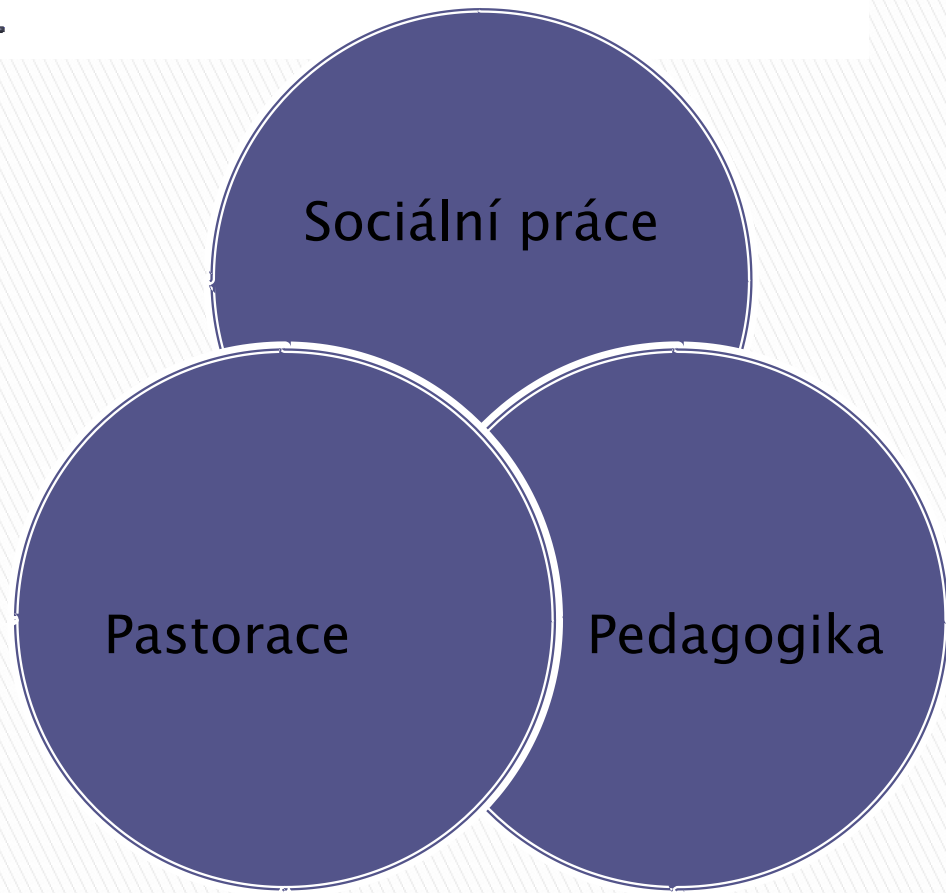
Celkové pojetí: soulad nabízených služeb s etickými a spirituálními hodnotami Bible a křesťanské tradice

2. Kde lze vykonat praxi

- ▶ Věznice Vinařice
- ▶ Nemocnice pod Petřínem
- ▶ Nemocnice Motol

3. Sociální práce v organizacích zřizovaných křesťanskými církvemi, která vychází z křesťanských hodnot a klade důraz na celostní pojetí člověka

- ▶ V těchto zařízeních se mohou kombinovat všechny oblasti činností, k nimž směřuje studium Jaboku / PSP ETF:

3. Na co se zaměřit při pastorační praxi v sociálních organizacích

V práci s klientem se důsledně dbá na rozvoj všech jeho dimenzí, včetně spirituální

Je snaha o dlouhodobé doprovázení klienta, ne jen o vyřešení jednotlivého problému

Klient je systematicky zapojován do širší sítě sociálních vazeb

Klient je chápán ze strany personálu spíše jako partner než jako pouhý objekt péče

Pracovníci (zaměstnanci a dobrovolníci) vycházejí z křesťanských etických a duchovních hodnot a sami se snaží je naplňovat

V kultuře organizace (vztahy mezi personálem, vnitřní dokumenty, materiální vybavení, výzdoba apod.) je zřejmé její křesťanské zaměření

Organizace nabízí zájemcům specifické duchovní služby: účast na bohoslužbách, svátosti, duchovní doprovázení, katechezi, biblické vzdělávání apod.

3. Kde lze vykonat praxi

- ▶ Diakonie ČCE Stodůlky – Denní a týdenní stacionář (lidé s mentálním postižením)
- ▶ Diakonie ČCE Dvůr Králové (denní stacionář, domov pro seniory)
- ▶ Domov svatého Josefa, středisko oblastní charity Červený Kostelec (péče o osoby s roztroušenou sklerózou)
- ▶ Domov svaté rodiny (domov pro osoby s mentálním a kombinovaným postižením)
- ▶ Armáda spásy (sociální služby pro osoby bez přístřeší)
- ▶ Naděje (sociální služby pro osoby bez přístřeší)
- ▶ Kolpingův dům – azylový dům pro matky s dětmi Praha Bohnice
- ▶ Dílna Eliáš – sociální rehabilitace pro lidi s mentálním a kombinovaným postižením

Zařazení pastoračních praxí do systému praxí na VOŠ Jabok / PSP ETF

Bloková informativní praxe, 2. ročník, 6. týdenní blok (doposud podle vlastního studijního zájmu) – viz Manuál dobré praxe, s. 15.

Zaměření na spirituální potřeby různých skupin uživatelů.

Běžné požadavky jako při ostatních praxích zůstávají v platnosti: smlouva, zpráva z praxe, hodnocení, supervize.

Návaznost na předměty:

- úvod do křesťanství
- úvod do teologie a Bible
- biblistika
- religionistika
- (praktická teologie)